

УДК 658.33

JEL Classification Code: D22, L25, L26

Ліннік І.М.*магістр ФММ, Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»***Дергалюк Б.В.***канд. економ. наук, доц. кафедри економіки та підприємництва,
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»*

ОЦІНКА ЙМОВІРНОСТІ БАНКРУТСТВА ЯК ІНСТРУМЕНТ АНАЛІЗУ ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА (НА ПРИКЛАДІ ТОВ «АГРОТЕХСОЮЗ»)

У статті проаналізовано особливості застосування методик оцінки ймовірності банкрутства для експрес-діагностики та аналізу економічного потенціалу підприємства. Доведено, що оцінка ймовірності банкрутства є важливою частиною не лише аналізу фінансового стану підприємства, а і загальних результатів використання його економічного потенціалу, оскільки дозволяє виявити ознаки неспроможності вести ефективну господарську діяльність ще до її настання і розробити заходи щодо запобігання банкрутству. Обґрунтовано необхідність у процесі застосування методик оцінки ймовірності банкрутства враховувати галузеву специфіку діяльності підприємств, ринкову ситуацію з метою отримання однозначних та обґрунтованих результатів. Апробацію теоретичних положень дослідження здійснено на прикладі ТОВ «Агротехсоюз». Виявлено чинники негативного впливу на економічний потенціал обраного підприємства та рекомендовано розробляти заходи щодо підвищення ефективності фінансового управління, застосовувати системну оцінку фінансового стану та інших параметрів впливу на економічний потенціал підприємства, більш комплексно аналізувати фінансові наслідки прийнятих рішень щодо управління економічним потенціалом підприємства.

Ключові слова: економічний потенціал; банкрутство; криза; фінансовий стан; підприємство.

Постановка проблеми. В умовах трансформаційних змін, активного реформування економіки національного господарства, посилення євроінтеграційних процесів та необхідності переорієнтації на нові ринки сировини і збуту для підприємств актуалізуються питання пошуку раціональних напрямів збереження та поступового нарощення конкурентоспроможності. Основою посилення конкурентних позицій і забезпечення динамічного розвитку при цьому є управління економічним потенціалом підприємств, що з року в рік скорочується. Однією з найголовніших причин такого становища, на наш погляд, є відсутність системного оцінювання економічного потенціалу, що знаходиться в розпорядженні підприємства, і управління його розвитком за результатами аналізу. Його методичну базу повинні становити експрес-діагностування у короткостроковому і комплексного програмно-цільового у довгостроковому.

Тобто успішний розвиток підприємства – це результат раціонального менеджменту, заснованого на використанні аналітичної інформації про можливості підприємства ефективно формувати склад і структуру

економічного потенціалу у заданих умовах середовища, прогнозувати тенденції і наслідки дій менеджменту у перспективі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у фундаментальні теоретичні основи, методологію та методику фінансового менеджменту, можливості його застосування у процесі управління економічним потенціалом у т.ч. на основі застосування методик оцінки імовірності банкрутства зробили вчені О. Терещенко, А. Матвійчук, В. Мартиненко, І. Лук'яненко, Е. Альтман, Г. Спрінгейт, А. Погребняк, А. Даниленко, О. Кириленко, А. Лунинта ін.

Метою статті є обґрунтування можливостей використання методик оцінки імовірності банкрутства як інструменту для аналізу ймовірності банкрутства підприємства.

Виклад основного матеріалу. В економічній літературі існують різні тлумачення поняття економічного потенціалу – від надзвичайно вузького його розуміння як річного обсягу виробництва до таких всеосяжних категорій як соціально-економічна система. Він є багаторівневим і багатоаспектним об'єктом дослідження, тобто економічний потенціал можна розділити на потенціал країни, потенціал галузі, потенціал регіону, потенціал підприємства. Економічні потенціали різних рівнів розрізняються складом і розмірами відокремлення ресурсів, які визначаються специфікою виробництва і попитом на продукцію. Те ж можна сказати і щодо формування та посилення конкурентного статусу підприємства, безпосередньо пов'язаного з раціональним використанням і розвитком економічного потенціалу [1].

До недавнього часу потенціал підприємства зводився виключно і, в кращому випадку, до дослідження виробничого потенціалу або ресурсів. Тим часом, на наш погляд, неможливо ототожнювати виробничий потенціал з економічним підприємства так само, як і функціонування сучасного підприємства – тільки з виробництвом продукції і наданням послуг чи простим використанням ресурсів.

Роль та значення фінансового потенціалу у розвитку підприємств вимагає відповідної методичної бази для виявлення факторів негативного впливу та, відповідно, пошуку найбільш раціональних напрямів управління ним.

Серед наявного методичного інструментарію такої оцінки, на наш погляд [2], чільне місце має бути відведено методикам оцінки імовірності банкрутства, оскільки вони дозволяють швидко, достатньо просто та об'єктивно аналізувати управління економічним потенціалом на основі найбільш важливих кінцевих результатів (показників) діяльності підприємства [3; 4]. В той ж час, описані у літературі методики оцінювання та аналізу за складовими економічного потенціалу (фінансовий, виробничий, ресурсний, кадрово-інтелектуальний тощо) хоч і дозволяють здійснювати більш глибокий комплексний аналіз, проте є більш складними у застосуванні [2]. Тож порівняння можливостей використання вказаних підходів дозволяє стверджувати, що у контексті економічного потенціалу методики оцінки імовірності банкрутства є методичною базою експрес-діагностування та аналізу (зокрема, у короткостроковому періоді, при різких змінах окремих показників діяльності підприємства чи кон'юнктури ринку), а методики за сукупністю складових такого потенціалу комплексного

програмно-цільового оцінювання та аналізу для виявлення загроз та ризиків у довгостроковому періоді.

Відповідно, своєчасна діагностика ймовірності настання банкрутства є актуальним завданням підприємства, оскільки допомагає швидко проаналізувати економічний потенціал підприємства в цілому та дослідити можливі настання загроз щодо діяльності підприємства та сприяти вчасному їх запобіганню. І за результатами застосування може забезпечити прийняття рішення про доцільність чи недоцільність більш глибокої оцінки.

Розглянемо можливості застосування таких методик на прикладі ТОВ «АГРОТЕХСОЮЗ» та здійснимо аналіз отриманих результатів з метою виявлення чинників негативного впливу на економічний потенціал. Вибір підприємства обґрунтовано його роллю у процесі забезпечення розвитку підприємств сфери АПК, які потенційно мають потужний агропотенціал та обмежені техніко-технологічно можливості його використання. Обране підприємство з позицій забезпечення сільськогосподарських виробників необхідним високоякісними матеріально-технічними ресурсами та послугами щодо їхнього обслуговування виступає одним з важливих суб'єктів у ланцюгу створення цінності агровиробниками.

Для більшої об'єктивності фінансовий стан підприємства бази апробації оцінимо за допомогою двох методів інтегральної оцінки, використовуючи, перш за все, вітчизняні методики. З урахуванням переваг та недоїдків різних моделей оцінки імовірності банкрутства, що знайшли відображення у науковій літературі [3], зупинимось більш детально на використанні моделей А. Матвійчука [4] та В. Мартиненка [5], які дозволяє виявити фактори забезпечення стійкості та розвитку підприємства.

Після детального аналізу та відбору ключових факторів, усунення нерепрезентативних показників та виокремлення визначальних параметрів, що охоплюють основні групи фінансово-економічних показників діяльності і позбавлені мультиколінеарності (дублювання), А. Матвійчуком запропоновано модель [4]:

$$Z = 0,33,0 * X_1 + 268,0 * X_2 + 0,45,0 * X_3 - 0,018 * X_4 - 0,004 * X_5 - 0,015 * X_6 + 0,702 * X_7, (1)$$

де, Z – показник ймовірності банкрутства;

x_1 – коефіцієнт мобільності активів;

x_2 – коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості;

x_3 – коефіцієнт оборотності власного капіталу;

x_4 – коефіцієнт окупності активів;

x_5 – коефіцієнт забезпечення власними оборотними засобами;

x_6 – коефіцієнт концентрації залученого капіталу;

x_7 – коефіцієнт покриття боргів власним капіталом.

Граничне значення результуючого показника моделі становить $Z = 1,104$. $Z > 1,104$ і свідчить про стабільний стан підприємства та незначну ймовірність настання банкрутства.

Результати застосування методики для обраного підприємства показали, що ймовірність настання банкрутства є низькою протягом 2014-2016 рр., проте саме у 2016 р. показник склав 1,11, що фактично визначає межу «безпечного» стану. При цьому спостерігаємо загальне скорочення інтегрального показника за

обраний для дослідження період, що свідчить про погіршення основних фінансових показників діяльності підприємства. У 2017 році спостерігаємо суттєве зростання показника, яке свідчить про подолання кризових явищ.

Таблиця 1 – Розрахунок інтегрального показника для ТОВ «Агротехсоюз» за моделлю А.Матвійчука

Коефіцієнт	2014	2015	2016	2017
x1 (оборотні активи/необоротні активи)	9,86	10,67	5,85	6,01
x2 (виручка/поточні зобов.)	3,18	2,59	1,79	4,79
x3 (виручка/власний капітал)	7,63	6,48	5,68	7,64
x4 (активи/виручка)	0,46	0,55	0,78	0,35
x5 (робочий капітал/оборотні активи)	0,25	0,22	0,16	0,36
x6 (заборгованість/активи)	0,97	0,99	0,95	0,63
x7 (власний капітал/заборгованість)	0,40	0,39	0,29	0,57
Z-рахунок Матвійчука	1,78	1,59	1,11	6,73

В той же час, результати моделювання вказують на доцільність більш глибокого аналізу за показниками зі значним розкидом даних за роками (коефіцієнти x2, x4, x5 та x7) і необхідності перевірки результатів за іншими моделями, а також ідентифікації дій менеджменту, що забезпечили (згідно моделі) покращення загальної ситуації на підприємстві.

Модель життєздатності підприємства В. Мартиненка має наступний вигляд:

$$Кйб = 1,0Кп.л. + 3,33*Ка.л. + 5,71*Кр.в.з. \quad (2)$$

де, Кйб – коефіцієнт ймовірності банкрутства;

Кп.л. – коефіцієнт поточної ліквідності;

Ка.л. – коефіцієнт автономії;

Кр.в.з. – коефіцієнт рентабельності власних засобів.

В. Мартиненком запропонована також шкала коефіцієнтів ймовірності банкрутства, наведена в табл. 2.

Таблиця 2 – Шкала оцінки ймовірності банкрутства

Коефіцієнт ймовірності банкрутства	Ймовірність банкрутства
6,0 і вище	Низька
5,99–5,30	Можлива
5,29–3,49	Висока
3,48 і нижче	Дуже висока

Розрахуємо необхідні коефіцієнти, дані занесемо до шкали ймовірності банкрутства визначимо ймовірність його настання для ТОВ «Агротехсоюз» (табл. 3).

Проаналізувавши показник ймовірності настання банкрутства, можна сказати, що протягом 2014-2016 рр. на підприємстві ситуація не була сприятливою, про що свідчить висока ймовірність банкрутства. Щодо 2017 р., бачимо незначне покращення ситуації. Проте ймовірність банкрутства все ще можлива: показник поточної ліквідності поступово скорочується і не досягає рекомендованих значень (2-3), хоча і лежить в межах норми (1-3), тобто знижується платоспроможність; скорочується і коефіцієнт автономії (нормативне його значення для підприємств торгівлі складає більше 0,3), що

свідчить про значне зменшення ефективності використання власного капіталу; в той же час, спостерігаємо зростання коефіцієнту рентабельності власного капіталу, що свідчить про високу його віддачу. З урахуванням отриманих результатів за моделлю В. Мартиненка доцільно говорити про необхідність перегляду на підприємстві політики управління грошовими потоками, зокрема у частині додаткового залучення власних або зовнішніх інвестицій у підтримку розвитку.

Таблиця 3 – Оцінки ймовірності банкрутства для ТОВ «Агротехсоюз» згідно моделі В. Мартиненка

Показник	2014	2015	2016	2017
Коефіцієнт поточної ліквідності	1,50	1,46	1,30	1,19
Коефіцієнт автономії	0,29	0,28	0,28	0,23
Коефіцієнт рентабельності власного капіталу	0,31	0,21	0,27	0,68
Коефіцієнт ймовірності банкрутства	4,23	3,62	3,81	5,81
Ймовірність банкрутства	Висока	Висока	Висока	Можлива

З урахуванням загальних результатів оцінювання можна узагальнити, що менеджменту підприємства доцільно розглянути можливості розроблення інструментарію динамічного моніторингу та аналізу фінансових наслідків прийнятих рішень щодо управління економічним потенціалом підприємства на основі методик оцінки ймовірності банкрутства. А також прийняти до уваги аналітичні дані щодо кон'юнктури ринку, ефективності організації бізнес-процесів та загальну систему управління, визначити доцільність використання більш глибокого аналізу за іншими складовими економічного потенціалу на основі пошуку методики, яка б враховувала галузеву специфіку його діяльності.

Висновки. Економічний потенціал підприємства є здатністю виробляти матеріальні блага, надавати послуги, задовольняти економічні потреби споживачів, забезпечуючи процес розширеного суспільного відтворення. Відсутність дієвої системи управління його формуванням, використанням та відтворенням може призводити до зниження економічної ефективності виконання такої ролі у економіці та, в кінцевому випадку, банкрутства.

Для оперативного виявлення потенційної загрози банкрутства, тобто ефективності управління економічним потенціалом підприємства та своєчасної розробки заходів для раннього реагування доцільно використовувати методики оцінки ймовірності банкрутства. Основне значення прогнозування банкрутства полягає у своєчасній розробці контрзаходів, спрямованих на подолання підприємством негативних тенденцій у частині управління економічним потенціалом, а саме базисом для формування умов функціонування – фінансовими ресурсами і можливостями. В такому випадку основний зміст прогнозування – визначення ймовірності можливих негативних сценаріїв діяльності підприємства, які можуть привести до його неплатоспроможності, втрати ліквідності та зменшення економічного потенціалу у довгостроковій перспективі. На прикладі ТОВ «Агротехсоюз» апробовано дві вітчизняні методики оцінки ймовірності банкрутства, що дали дещо різні результати. Це дає підстави стверджувати про необхідність пошуку моделей, які будуть

найбільш повно враховувати галузеву специфіку діяльності підприємств, умови відповідного ринку та інші специфічні для груп однорідних підприємств ознаки.

Для підприємства бази апробації обґрунтовано необхідність удосконалення системи управління фінансовою складовою економічного потенціалу та уведення у практику діяльності аналітичного інструментарію оцінювання можливих негативних факторів впливу на постійній основі.

Список використаної літератури

1. Тюленєва Ю.В., Ліннік І.М. / КПІ ім. Ігоря Сікорського (2016) *'Вибір та обґрунтування системи показників для оцінки ефективності діяльності'*, Матеріали XV Міжнародної науково-практичної конференції «Розвиток підприємництва як фактор росту національної економіки», Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського .

2. Маслак О.І., Безручко О.О. (2013) *'Особливості оцінювання економічного потенціалу підприємства в умовах циклічних коливань'*, *Вісник соціально-економічних досліджень*, випуск 1(48), С. 121-127.

3. Погребняк А.Ю. (2014) *'Порівняльний аналіз оцінки методик імовірності банкрутства в системі антикризового управління на підприємстві'*, *Бізнес Інформ*, (7), pp. 344-352 [Online]. Available at: <http://www.business-inform.net/main/>

4. Матвійчук А.В. (2013) *'Нечіткі, нейромережеві та дискримінантні моделі діагностування можливості банкрутства підприємств'*, *Нейро-нечіткі технології моделювання в економіці: науково-аналітичний журнал*, (2), С. 71-118.

5. Мартиненко В.П. (2006) *Стратегія життєздатності підприємств промисловості*, Київ: Центр навчальної літератури.

Линник И.М.

магистр ФММ, КПИ им. Игоря Сикорского

Дергалюк Б.В.

*канд. эконом. наук, доц. кафедры экономики и предпринимательства,
КПИ им. Игоря Сикорского*

ОЦЕНКА ВЕРОЯТНОСТИ БАНКРОТСТВА КАК ИНСТРУМЕНТ АНАЛИЗА ЭКОНОМИЧЕСКОГО ПОТЕНЦИАЛА ПРЕДПРИЯТИЯ (НА ПРИМЕРЕ ООО «АГРОТЕХСОЮЗ»)

В статье проанализированы особенности применения методик оценки вероятности банкротства для экспресс-диагностики и анализа экономического потенциала предприятия. Доказано, что оценка вероятности банкротства является важной частью не только анализа финансового состояния предприятия, но и общих результатов использования его экономического потенциала, поскольку позволяет выявить признаки несостоятельности вести эффективную хозяйственную деятельность еще до ее наступления и разработать меры по предотвращению банкротства. Апробацию теоретических положений исследования осуществлено на примере ООО «Агротехсоюз». Обоснована необходимость в процессе применения методик оценки вероятности банкротства учитывать отраслевую специфику деятельности предприятий, рыночную ситуацию с целью получения однозначных и обоснованных результатов. Апробацию теоретических положений исследования осуществлено на примере ООО «Агротехсоюз». Выявлены факторы негативного влияния на экономический потенциал предприятия и представлены рекомендации в части разработки мер по повышению эффективности финансового управления, применения системной оценки финансового состояния и других параметров влияния на экономический потенциал предприятия, более комплексного анализа финансовых

последствий принимаемых решений по управлению экономическим потенциалом предприятия.

Ключевые слова: экономический потенциал; банкротство; кризис; финансовое состояние; предприятие.

Linnik I.

FMM student, Ihor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute

Derghaliuk B.

PhD of Economic sciences FMM, Ihor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute

**EVALUATION OF THE BANKRUPTCY POSSIBILITY AS AN INSTRUMENT FOR
ANALYSIS OF ECONOMIC POTENTIAL OF THE ENTERPRISE (AT THE
EXAMPLE OF AGROTEHCOYUZ LLC)**

The application of techniques for assessing the probability of bankruptcy for express-diagnostics and analysis of the economic potential of the enterprise are analyzed. It is proved that assessment of the probability of bankruptcy is an important part not only of the analysis of the financial condition of the enterprise but also of the general results of the use of its economic potential, since it permits to identify signs of failure to conduct effective economic activity even before its onset and to develop measures to prevent bankruptcy. The necessity in the application of methods for assessing the probability of bankruptcy is substantiated, taking into account the sector specificity of the activity of enterprises, the market situation in order to obtain unambiguous and substantiated results. The approbation of the theoretical principles of the study was carried out on the example of Agrotehcoyuz LLC. The factors of negative influence on the economic potential of the selected enterprise were identified, and it was recommended to develop measures to improve the efficiency of financial management, to apply systematic assessments of the financial state and other parameters of influence on the economic potential of the enterprise, to more comprehensively analyze the financial implications of the decisions on management of the economic potential of the enterprise.

Keywords: economic potential; bankruptcy; crisis; financial condition; enterprise.

Ліннік І.М.

linnik.irina.net@gmail.com

Дергалюк Б.В.

b_dergaliuk@ukr.net